

ADVIES

Algemene Raad

27 april 2006

AR/RHE/ADV/011

Stellingen over leerzorg in het onderwijs Tussentijds advies

Stellingen over leezorg in het onderwijs

Tussentijds advies

1 Situering

1.1 Antecedenten

Op 23 december 2005 publiceerde de minister een discussienota over leezorg in het onderwijs. De minister gelastte de Vlor met de opdracht om na te gaan of er in het onderwijs een draagvlak is om het onderwijs voor kinderen en jongeren met specifieke noden op een andere manier te organiseren. De Vlor probeert ook aan de hand van deelnota's zicht te krijgen op belangrijke deelthema's die mee het dossier bepalen zoals de diagnose, indicatiestelling en toewijzing, de draagkracht van scholen en inschrijvingsrecht, competentie-ontwikkeling van schoolteams, financiering en implementatievoorwaarden.

Op 8 september 2005 onderschreef het vast bureau al enkele krachtlijnen voor de discussie :

- Het advies speelt - waar mogelijk - in op ontwikkelingen in verwante domeinen zowel binnen als buiten het onderwijs. Door eenzelfde taal en referentiekader na te streven, ontstaat er een grotere transparantie en duidelijkheid. Door een versterkte transparantie ontstaan er bredere mogelijkheden voor afstemming en samenwerking tussen sectoren.
- We omschrijven de doelgroep als "kinderen/jongeren met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften". Onderwijs wil bijdragen tot de globale persoonlijkheidsontwikkeling van jonge mensen en bijdragen tot hun kritisch-creatieve integratie in de samenleving (zie visie op onderwijs van de Vlor). Daarom zal het onderwijs steeds een pedagogische opdracht opnemen. Voor kinderen met specifieke noden is het zeker wenselijk om voldoende aandacht te besteden aan opvoedingsbehoeften en niet enkel te focussen op de onderwijsnoden. Aan de andere kant kan er een terechte zorg bestaan dat onderwijs overvraagd wordt door vragen die in een bredere maatschappelijke en/of gezinscontext een antwoord moeten krijgen. Bij het uittekenen van een nieuw onderwijszorgcontinuüm zal het advies rekening houden met de eigen opdracht van onderwijs en mogelijkheden uittekenen voor samenwerking met andere maatschappelijke sectoren. Communicatie met ouders en/of het thuismilieu is een sleutelgegeven in handelingsgericht werken. Deze omschrijving gaat ook terug op de omschrijving die gangbaar is in het decreet op het basisonderwijs en die een breed draagvlak heeft.
- In de doelgroepomschrijving vatten we alle leerlingen met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften, ook hoogbegaafde leerlingen. Deze leerlingen hebben behoefte aan een gedifferentieerde benadering. Tegemoet komen aan hun noden is zeker een aspect van een omvattend continuüm. De Vlor gaat na welke consequenties dit uitgangspunt heeft voor de organisatie van onderwijs en de (eventuele) toewijzing van middelen. Het Vast Bureau doet voorlopig geen uitspraak over de wenselijkheid van extra middelen, voorzieningen of een afzonderlijke categorie bij de uitwerking van referentiekaders.

- Het advies vertrekt vanuit het gewijzigde paradigma in het denken over handicap als een afstemmingsprobleem tussen de omgeving (waaronder de school) en de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van een kind/jongere. Het interactionistisch model is een uitgangspunt voor het uittekenen van nieuwe concepten, procedures, benaderingen of structuren.

1.2 Betekenis van deze stellingen

De Algemene Raad van de Vlor vindt het erg wezenlijk om tussentijds te rapporteren aan de minister over de knelpunten in het debat over de leezorgmatrix. De geledingen vertegenwoordigd in de Algemene Raad willen voorafgaand aan de inhoudelijke discussie de minister klaar en duidelijk informeren over de grote onrust bij scholen, schoolteams en leerkrachten aangaande de implicaties van de leezorgmatrix. Deze ongerustheid heeft te maken met een onvoldoende zicht op de mate waarin ze als school of als schoolteam in staat zullen zijn werkelijk tegemoet te komen aan de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van leerlingen met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften, rekening houdend met de complexer wordende ondersteuningsnoden van de andere leerlingen. De voorstellen van de minister zijn nog niet tot in alle consequenties doorgetrokken; er is geen duidelijkheid over de financiële ondersteuning onder de vorm van middelen en mankracht die de overheid ter beschikking zal (kunnen) stellen om in elke school een nog beter zorgbeleid uit te bouwen. De Algemene Raad stelt in dit verband vast dat het debat over draagkracht (in de brede betekenis van het woord) in het hele dossier een erg wezenlijk gegeven is.

De Algemene Raad wil echter ook de betrokkenheid van de geledingen in dit dossier verwoorden. In het onderwijs stellen alle betrokkenen vast dat de vraag naar een aangepaste begeleiding en ondersteuning van leerlingen met specifieke noden onmiskenbaar toeneemt. Dit uit zich niet enkel in een afnemend aantal leerlingen (vooral in type 8) met een verwijzingsattest voor het buitengewoon onderwijs. De trend uit zich ook in de stijgende vraag naar adequate opvang voor leerlingen met bepaalde leerproblemen en –stoornissen, met specifieke ontwikkelingsproblemen of –stoornissen in het gewoon onderwijs. Hoewel deze problemen gelukkig niet voor alle kinderen even ingrijpend zijn, vragen ouders en de bredere samenleving dat het onderwijs voor deze problemen een adequaat antwoord biedt. Het zou niet wenselijk zijn dat leerlingen met beperktere leer- en ontwikkelingsstoornissen enkel binnen het buitengewoon onderwijs een leertraject kunnen vinden dat een antwoord geeft op hun noden. De maatschappelijke vraag van ouders om in het gewoon onderwijs een meer gedifferentieerde vorm van leezorg uit te bouwen is niet te negeren.

De uitdaging om leerlingen met bepaalde leer- en ontwikkelingsproblemen binnen het onderwijssysteem zelf adequate leezorg te bieden wordt nog dwingender doordat er ook een sociaal-economische en sociaal-culturele kloof dreigt te ontstaan tussen kinderen waarvan de ouders buiten het onderwijs bijkomende ondersteuning kunnen betalen en andere ouders die helemaal zijn aangewezen op de middelen die nu enkel in het buitengewoon onderwijs ter beschikking worden gesteld. De Algemene Raad hoopt dat het debat over leezorg minstens voor deze “nieuwe sociale kwestie in het onderwijs” een antwoord kan geven.

In die context vindt de Algemene Raad van de Vlor een open en constructief gesprek met de overheid om leezorg verder te concretiseren en vorm te geven noodzakelijk om leezorg te kunnen realiseren tot in de klas. Gezien de complexiteit van het dossier is het noodzakelijk om de vernieuwing vorm te geven vanuit een breed draagvlak bij de verschillende onderwijsgeledingen. De onderwijsgeledingen in de Algemene Raad willen, onder meer door tijdig de problemen te signaleren, bijdragen aan een dergelijk constructief zoekproces.

1.3 De leezorgmatrix : een centraal gegeven

De leezorgmatrix is het centrale gegeven in deze discussie omdat het de basisstructuur is die de hele leezorgketen zal structureren, ordenen en organiseren. Afhankelijk van de mate waarin de minister kan instemmen met sommige bezwaren en eraan tegemoet komt, zal de zorgmatrix veranderen en dus de invulling van de deelnota's en de verdere discussies. Daarom vindt de Vlor het belangrijk om, ondanks alle onbekenden in de discussie, tussentijds een reactie ten behoeve van de minister te formuleren. Dit is een uitnodiging aan de minister om aan te geven op welke punten er discussie mogelijk is en/of een compromis kan worden gevonden. De minister moet beseffen dat onderstaande stellingen slechts een stand van zaken geeft en dat definitieve standpunten over de uiteindelijke uitbouw van leezorgvoorzieningen pas kunnen worden ingenomen als alle elementen van het dossier bekend zijn. Zo zullen de antwoorden van de minister op de stellingen van de Algemene Raad mee de standpunten van de geledingen beïnvloeden.

De Vlor reageert op de leezorgmatrix onder de vorm van stellingen. De stellingen geven waar de knelpunten in de discussie liggen. Het advies heeft enkel betrekking op de stellingen. Daarnaast is er een synthetisch verslag van de argumentatie die aanleiding gaf tot de verschillende stellingen. Dit verslag gaat als bijlage bij het advies. Omdat het om een verslag van de besprekingen in de werkgroep gaat, is dit ook geschreven vanuit het standpunt van de werkgroep.

De Algemene Raad onderschreef de hiernavolgende stellingen met eenparigheid van stemmen.

2 Advies

Stelling 1

De Vlor onderschrijft het belang van een leezorgkader voor het basis- en het secundair onderwijs. Het kleuteronderwijs speelt een belangrijke rol in de preventie van belemmeringen in het leerproces en moet deze rol ten volle kunnen waarmaken. De Vlor benadrukt het belang van leezorg in andere onderwijsniveaus en -sectoren zoals het hoger onderwijs en het levenslang en levensbreed leren.

Stelling 2

De Vlor kan zich vinden in het uitwerken van een organisatiestructuur voor leezorg waarin naar een betere afstemming wordt gezocht tussen de mogelijkheden (en beperkingen) van de jongere en het onderwijsaanbod.

Stelling 3

De Vlor vindt het zinvol leerzorgniveaus te onderscheiden die een verschil aangeven in :

- de aard van het onderwijsaanbod;
- de intensiteit en de aard van de ondersteuning en het zorgaanbod in het onderwijs ifv het leren
- de inzet van personele en materiële middelen.

Stelling 4

De Vlor vindt het zinvol om naast de leerzorgniveaus een indeling van de mogelijkheden en beperkingen als tweede dimensie in de organisatiestructuur te gebruiken.

Stelling 5

De Vlor pleit voor subsidiariteit tussen de leerzorgniveaus. Leerlingen moeten op een zo laag mogelijk niveau van zorg adequate hulp krijgen.

De verschillende zorgniveaus mogen niet verhinderen dat leerlingen met een evidente leerzorgvraag, meteen op een gepast leerzorgniveau worden ingeschaald.

De organisatiestructuur moet flexibel gehanteerd kunnen worden zodat onderwijs soepel kan inspelen op de hulpvragen van een jongere. Het mag geen statisch gegeven zijn dat een jongere langer dan noodzakelijk vastpint op een bepaalde probleemstelling.

Stelling 6

Leerzorg moet toelaten om kwaliteitsvol onderwijs te realiseren waarbij een evenwicht wordt gevonden tussen

- de noden van leerlingen met specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften,
- deze van de leerlingen van de klasgroep;
- de draagkracht van de betrokken lerengroep en van het schoolteam.

Dit evenwicht moet ook inspelen op de geformaliseerde maatschappelijke verwachtingen tegenover de school. De overheid moet voldoende personele en materiële middelen ter beschikking stellen van de school en het CLB om deze maatschappelijke verwachtingen te realiseren. De mate waarin de school op een goede manier deze evenwichten realiseert, is een onderdeel van de kwaliteitszorg.

Stelling 7

De Vlor vindt dat een matrix een nuttig instrument kan zijn om de leerzorg onderwijsorganisatorisch te structureren. Om jongeren binnen die zorg te kunnen positioneren, is het nodig dat er een goede handelingsgerichte diagnostiek plaatsvindt. Hierbij analyseert het schoolteam samen met het CLB welke problematiek zich bij een jongere voordoet en hoe het onderwijsaanbod daarop moet worden afgestemd. Dit gebeurt in samenspraak met de leerling, zijn ouders en andere betrokkenen.

Stelling 8

Een leerzorgmatrix structureert :

- de opbouw van het studietraject en het curriculum.
- de omkadering;
- de leermiddelen;
- de werkingsmiddelen;
- de organisatie van het aanbod.

Stelling 9

Eindtermen en ontwikkelingsdoelen kunnen in het leerzorgkader geen onderscheidend element zijn om in te spelen op de onderwijsbehoeften van individuele leerlingen. Een van de onderscheidende elementen in de omschrijving van zorgniveaus 1 en 2 versus de niveaus 3 en 4 moet zijn of de leerlingen een individueel dan wel een gemeenschappelijk curriculum volgen. Een individueel curriculum krijgt vorm door handelingsplanning; een gemeenschappelijk curriculum is vastgelegd in leerplannen.

Stelling 10

Als uit de handelingsplanning van een leerling blijkt dat de bereikte doelen op grond van een individueel curriculum evenwaardig zijn met de doelen uit het gemeenschappelijk curriculum, heeft de school de bevoegdheid om het studiebewijs uit te reiken dat overeenstemt met dat wat de klassenraad uitreikt op grond van het bereiken van de doelen uit het gemeenschappelijk curriculum.

Stelling 11

Leerlingen van leerzorgniveau 3 zijn leerlingen die mits de ondersteuning van een individueel curriculum een zinvol leertraject in het buitengewoon of het gewoon onderwijs kunnen volgen. Zij genereren dezelfde middelen als in het buitengewoon onderwijs.

Stelling 12

De Vlor vindt dat de grens tussen leerzorgniveau 3 en 4 hierin ligt dat het op leerzorgniveau 4 gaat om leerlingen met zeer complexe ondersteuningsnoden die met de daarvoor voorziene middelen van het buitengewoon onderwijs niet adequaat kunnen worden opgevangen in het gewoon onderwijs en waarvan het niet efficiënt en effectief zou zijn om deze middelen in te zetten in de gewone school (versnippering van de noodzakelijke middelen). De Vlor vindt bijgevolg dat de opnamecriteria voor de (semi-)residentiële zorg geen exclusieve voorwaarden zijn voor een inschaling op zorgniveau 4.

Stelling 13

De Vlor vindt dat de rol van de school op de leerzorgniveaus 1 en 2 (zoals de minister die concipieerde) onvoldoende wordt gevaloriseerd. De klassenraad moet zijn autonomie kunnen laten spelen bij beslissingen over differentiatie, remediëring, facilitering en compensatie ten aanzien van de leerdoelen. Om het leertraject van leerlingen uit te tekenen moet een leerkracht en een schoolteam over de nodige pedagogische ruimte beschikken. De zorgcoördinatie van de school moet hierin een stimulerende rol opnemen.

Stelling 14

De Vlor ziet het onderscheid tussen leertrajecten op leerzorgniveau 1 en leerzorgniveau 2 in het feit dat er op zorgniveau 2 dispenserende maatregelen worden genomen : de leerling kan een gemeenschappelijk curriculum aan maar op grond van zijn specifieke onderwijsbehoeften heeft hij nood aan dispensatie t.o.v. bepaalde leerinhouden leerdoelen.

De Vlor vindt dat er op leerzorgniveau 2, naast structuurversterkende maatregelen, ook individuele ondersteuning van een leerling nodig kan zijn. De leerling moet daarom op leerlingniveau middelen genereren. De school moet aantonen dat deze middelen worden aangewend om een zorgbeleid uit te bouwen.

De Vlor opteert ervoor dat leerlingen uit de clusters 2, 3 en 4 op zorgniveau 2 onder bepaalde voorwaarden individugebonden middelen genereren. De onderwijsgeledingen engageren zich ertoe om samen met de overheid te zoeken naar sluitende criteria om leerlingen gepaste zorg en individuele middelen toe te kennen.

Stelling 15

De Vlor vindt dat er in een leerzorgmatrix aandacht moet worden besteed aan jongeren die maar heel partieel kunnen deelnemen aan het onderwijs

Stelling 16

De Vlor is van mening dat een clustering een meerwaarde heeft voor een betere spreiding van het aanbod in het buitengewoon onderwijs. Maar binnen een cluster moeten scholen voor buitengewoon onderwijs een doelgroepenwerking kunnen uitbouwen. De verbreding van het aanbod is een groeiproces waarin de gewenste ontwikkelingen worden gestimuleerd maar niet opgelegd.

Deze bredere benadering sluit ook niet uit dat er binnen de instellingen pedagogische eenheden worden gemaakt op basis van specifieke profielen die niet door de overheid worden vastgelegd, op voorwaarde dat er in de regio een volledig aanbod van de cluster wordt aangeboden.

Stelling 17

De Vlor is van oordeel dat het opzet van leerzorg in het onderwijs staat of valt met de (verdere) uitbouw van een goed zorgbeleid in alle scholen : in het secundair onderwijs (gewoon en buitengewoon) moeten middelen beschikbaar zijn voor de uitbouw van een zorgbeleid; in het basisonderwijs dringt zich een evaluatie van de introductie van een zorgbeleid in het kader van het decreet betreffende gelijke kansen, I op.

Het verdient aanbeveling om ook de federale overheid en instanties buiten onderwijs te betrekken bij een debat over de financiering van bepaalde vormen van leerzorg (zowel op de leerzorgniveaus 2, 3 en 4).

Stelling 18

De Vlor is van mening dat de interferentie tussen leerlingen met specifieke noden en de kansarmoede waarmee sommige van deze leerlingen kampen erg duidelijk is. De Vlor vindt daarom dat scholen voor buitengewoon onderwijs die veel kansarme leerlingen opvangen, net als scholen voor gewoon onderwijs extra middelen moeten krijgen voor gelijke kansen. De GOK-middelen zijn bedoeld om de effecten van achterstelling en kansmoede te voorkomen en zijn niet bedoeld om tegemoet te komen aan de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van leerlingen.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Ann Demeulemeester
voorzitter

Bijlage : synthetisch verslag bij de argumentatie bij de stellingen over de zorgmatrix

1 Toepassingsgebied

De Vlor wil in de eerste plaats wijzen op het feit dat niet enkel het leerplichtonderwijs behoefte heeft aan een leezorgkader. De notie van participatiebeperkingen in relatie met adequate voorzieningen in onderwijs moet eveneens vertaald worden naar het hoger onderwijs en het levenslang- en levensbreed leren. Het is belangrijk dat leerlingen na een leezorgtraject in het leerplichtonderwijs ook zinvolle vervolgentrajecten kunnen kiezen die hen een optimale kans bieden op maatschappelijke integratie. De raden voor het hoger en voor levenslang en levensbreed leren bereiden trouwens een advies voor in die zin.

Ten tweede wil de Vlor uitdrukkelijk wijzen op de specifieke rol van het kleuteronderwijs bij de preventie en vroegtijdige remediëring van vroege problemen en haperingen in het leerproces. Zo speelt kleuteronderwijs een cruciale rol in de taalontwikkeling. Een vroegtijdige aanpak kan bepaalde problemen voorkomen, zoniet toch beperken. We verwijzen in deze naar het advies van de raad voor het basisonderwijs over de leerplichtverlaging in deze ¹. Vele onderzoeken tonen aan dat vroeg en met een intensieve begeleiding instappen in een georganiseerde structuur, belangrijke positieve effecten heeft op de totale ontwikkeling van het kind. P. Leseman, een onderzoeker aan het Kohnstamm Instituut in Amsterdam adviseert om met een 'voorschool' te starten voor kinderen vanaf twee jaar en zes maanden omdat uit zijn onderzoek blijkt dat taalachterstand het meest efficiënt wordt aangepakt op jonge leeftijd. De peuters moeten dan wel een goed leerprogramma aangeboden krijgen door professioneel personeel ². In het kader van onderzoek over kansarmoede blijkt dat vooral kinderen uit kansarme middelen en kinderen met een ontwikkelingsachterstand maximaal profiteren van een vroege instap. De taal- en leerachterstand waarin deze kinderen opgroeien, en die ze dikwijls lang met zich meedragen, zal sneller kunnen worden aangepakt en geredimeerd, omdat ze snel terecht komen in een stimulerend en ondersteunend opvoedingsmilieu ³.

2 De betekenis van een zorgmatrix in het onderwijs en het gebruik ervan

2.1 Globale visie

Vooraf : de Vlor opteert ervoor om de term "leezorg", "leezorgniveaus" e.d. in plaats van zorg en zorgniveau om het onderscheid te maken tussen de opdrachten van de school enerzijds en de zorg die vanuit welzijns- en medische instellingen wordt gegeven aan jongeren. Beide kunnen best zoveel mogelijk samensporen maar er is ook een duidelijk verschil in aanpak en doelstellingen.

¹ RAAD BASISONDERWIJS, *Advies over de verlaging van de leerplichtleeftijd en over een optimalisering van het onderwijs aan de jongste kleuters*, 21 april 2004.

² Leseman, P., *Vroeg- en voorschoolse opvang*, SCO Kohnstamm Instituut Amsterdam.

³ Vandemeulebroecke, L. (e.a.), *De verhoging van de instapleeftijd voor het kleuteronderwijs en de problematiek van de verlate overgang van de voorschoolse naar de schoolse situatie*, Leuven, 2001

De Vlor leezorg onderschrijft de analyse van de minister als hij leezorg niet alleen wil uitbouwen vanuit vaststellingen van de functiebeperkingen van leerlingen maar vooral van de mate waarin een onderwijsorganisatie zich moet aanpassen aan de mogelijkheden en de noden van een leerling (**stellingen 2, 3, 4**). De idee van zorgniveaus weerspiegelt een toenemende mate van aanpassingen van het onderwijs dat op die manier adequaat kan inspelen op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen.

Hierbij sluit de Vlor zich aan bij een interactionistische visie op handicap / functiebeperkingen. Zoals in de probleemverkenning van de Vlor over dit onderwerp aangegeven, ligt in een hedendaagse visie op handicap de klemtoon op veerkracht en de mogelijkheid om een eigen levensproject uit te stippelen, eigen keuzes te maken en impact te hebben op de omgeving. De betrokken persoon wordt erkend en gewaardeerd om zijn competenties en zal nieuwe competenties verwerven. De klemtoon ligt op wat iemand kan en niet zozeer op wat iemand niet kan. Ook in onderwijs zijn al stappen gezet om vanuit deze emancipatorische en uitdagende visie te werken met leerlingen met specifieke behoeften.

Functiebeperkingen worden gezien als beperkingen in de participatiemogelijkheden van de jongere aan het onderwijs. Waar mogelijk en wenselijk zal dit gebeuren in het gewoon onderwijs. Maar er zijn ook leezorgvragen die de draagkracht van een gewone school overstijgen. Erg ingrijpende vormen van leezorg vragen heel wat investeringen in tijd en inzet. Een leezorgmatrix is een manier om al deze vormen van leezorg te structureren. Door middel van zorgniveaus wil het onderwijs een leezorgcontinuüm uitbouwen dat aan de specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen tegemoet komt.

Om de interactie tussen de context en de participatieproblemen van een jongere in het onderwijs weer te geven, is de Vlor van mening dat "onderwijsaanbod" een brede benadering is die ook de paramedische ondersteuning omvat. Het is wenselijk om op termijn te zoeken naar synergie tussen Vlaams fondsvoorzieningen, welzijn en integrale jeugdhulp die vanuit hun eigen deskundigheid bijdragen tot een optimale maatschappelijke integratie van mensen met functiebeperkingen of stoornissen (**stelling 2**).

Het onderscheid en de mate waarin een zorgniveau zich aanpast aan specifieke onderwijsnoden van leerlingen heeft betrekking op de volgende elementen (**stelling 3**):

- de aard van het onderwijsaanbod. Hierbinnen ziet de Vlor zowel een structurele als een inhoudelijke component. De inhoudelijke component verwijst onder meer naar de mate waarin een leerling een gemeenschappelijk of een individueel curriculum nodig heeft / aankan.
- de intensiteit en de aard van de ondersteuning en het zorgaanbod in het onderwijs ifv het leren. Het kan hier zowel gaan om de inzet van een multidisciplinair team binnen onderwijs als om de inbreng vanuit diverse sectoren van welzijn (Vlaams fonds, integrale, andere ...)
- inzet van personele en materiële middelen.

Het leezorgkader moet toelaten dat verschillende onderwijssettings adequate leezorg aanbieden aan leerlingen met specifieke noden op basis van een aangepast curriculum of handelingsplanning, een geïntegreerde zorgbenadering en een aangepast schoolklimaat.

De Vlor vindt dat een leezorgmatrix geen statisch gegeven mag zijn dat jongeren vastpint in een bepaalde situatie. Een leezorgmatrix moet integendeel toelaten dat jongeren vlotter dan nu mogelijk is, overgaan naar andere niveaus van zorg: waar het kan naar een leezorgniveau dat minder ingrijpend is; waar het nodig is, naar een omvattender zorgniveau

(stelling 5). Het moet in de toekomst mogelijk zijn dat leerlingen in het buitengewoon onderwijs tijdelijk op leerzorgniveau 3 bepaalde competenties leren om vervolgens in het gewoon onderwijs een zinvol leertraject te kunnen volgen hetzij op het leerzorgniveau 2 met individugerichte ondersteuning, hetzij op het leerzorgniveau 3.

Zoals uit de discussies over zorgcoördinatie, over handelingsgerichte diagnostiek en handelingsgericht werken blijkt, doen scholen al heel wat inspanningen om leerlingen gepaste leezorg te bieden waardoor een inschaling op ingrijpender leerzorgniveaus kan worden vermeden. Dit is, volgens de Vlor, een positieve evolutie die nog moet worden versterkt. Dit mag er echter niet toe leiden dat een leerling waarvan het voor alle betrokkenen duidelijk is dat hij nood heeft aan zeer ingrijpende leezorg, eerst moet mislukken op andere leerzorgniveaus, voor hij adequate zorg krijgt. Een dergelijk misluktingsparcours gaat in tegen de wens om met leerlingen een positief zelfbeeld op te bouwen en om aan leerlingen succeservaringen mee te geven. Het wordt daarom nagestreefd om een leerling meteen op een gepast zorgniveau in te schalen.

Wel dient men zich ervan bewust te zijn dat de mogelijkheid voor een flexibele terugkeer naar een lager zorgniveau voor de meeste leerlingen afneemt naarmate de schoolloopbaan vordert. Het meer determinerende karakter van de opleidingen in de tweede en vooral in de derde graad van het secundair onderwijs maakt overgangen moeilijker dan in het basisonderwijs en in de eerste graad van het secundair onderwijs.

Leezorg moet plaatsvinden binnen een uitdagend maar haalbaar kader. Leezorg zal inspelen op de onderwijsnoden van een specifieke leerling maar ook inspelen op verschillende contextgegevens zoals de onderwijsnoden en de mogelijkheden van de andere leerlingen in de klas en de draagkracht van een lerarengroep of schoolteam (**Stelling 6**). Binnen het secundair onderwijs is immers niet de draagkracht van hele team doorslaggevend maar wel van de lerarengroep waar de leerling met specifieke noden mee omgaat. De Vlor is ook van oordeel dat draagkracht breder is dan enkel de deskundigheid van de leraren om goed les te geven aan leerlingen met specifieke noden. Het gaat bijv. om de openheid om in te spelen op diversiteit, om de kenmerken van de leerlingenpopulatie in de school of klasgroep (bijv. veel leerlingen die beantwoorden aan SES-indicatoren) of om scholen die zich herstructureren na een crisisperiode.

Bij beslissingen over het zorgbeleid van een school zullen niet alleen schoolinterne gegevens spelen maar ook maatschappelijke verwachtingen inzake onderwijs aan kinderen met specifieke noden die geëvolueerd zijn. De Vlor vindt wel dat scholen niet zonder meer aan alle verwachtingen moeten beantwoorden. Het gaat hier om maatschappelijke verwachtingen die een democratische legitimiteit hebben gekregen onder de vorm van een decreet of besluit, een resolutie van het Vlaams Parlement of een internationaal verdrag. Volgens de Vlor moet de samenleving ook de nodige financiële consequenties trekken uit de verwachtingen die ze ten aanzien van scholen formuleert.

De kwaliteitszorg van een school moet toezien op de mate waarin de school erin slaagt al deze invloeden op een evenwichtige manier te integreren. Dit kan binnen de interne kwaliteitszorg van de school maar het kan ook passen in de kwaliteitsbewaking door de overheid.

De Vlor wijst erop dat er in de discussies soms verwarring ontstaat doordat mensen verkeerdelijk de leezorgmatrix zien als een diagnostisch kader of een referentie-instrument om specifieke leertrajecten uit te tekenen (**stelling 7**). Handelingsgerichte diagnostiek en handelingsgericht werken zijn echter veel bredere begrippen dan de inschaling (of de toewijs) van een leerling op de leezorgmatrix. De inschaling is een onderdeel van een

breder begeleidingstraject waarin school en CLB partners zijn. Een toewijs aan een bepaalde cluster en leezorgniveau betekent geenszins dat de problematiek van de jongere niet accuraat wordt in kaart gebracht.

2.2 De impact van een leezorgmatrix

In principe zullen leerlingen die in eenzelfde segment van een leezorgmatrix worden ingeschaald vergelijkbare rechten genereren op het vlak van onderwijsorganisatorische aanpassingen, gepaste hulpmiddelen en ondersteuning (middelen) (**stelling 8**). De Vlor vindt een toewijs op een bepaald segment van de matrix een leerling recht geeft op een aangepast studietraject en curriculum (gemeenschappelijk of individueel), op specifieke middelen (omkadering, werkingsmiddelen) en leermiddelen. De matrix zal ook impact hebben op de organisatie van het onderwijsaanbod.

De Vlor is het niet eens met twee andere onderscheidende elementen die de minister inbouwt: met name het beperken van het civiel effect van leertrajecten op leezorgniveau 3 (en 4) en de verwijzing naar eindtermen/ontwikkelingsdoelen.

De Vlor vindt dat in plaats van een verwijzing naar ontwikkelingsdoelen en eindtermen moet verwezen worden naar gemeenschappelijke of individuele curricula (**stelling 9**). Eindtermen zijn niet bedoeld om individuele leerprocessen af te toetsen maar wel om de kwaliteit van scholen in kaart te brengen. De klemtoon binnen een leezorgmatrix moet eerder liggen op het feit of leerlingen een groepsgericht dan wel een individueel curriculum nodig hebben. Een individueel curriculum refereert aan handelingsplanning voor een individuele leerling; een gemeenschappelijk of standaardcurriculum refereert aan leerplannen.

Toch is het niet zo dat op de leezorgniveaus 1 en 2 individualisering is uitgesloten. Ook in een groepsgericht curriculum zitten tolerantiegraden. Deze tolerantie heeft echter betrekking op het dispensereren en faciliteren ten opzichte van het groepsgerichte curriculum.

Het is bijzonder complex voor leerkrachten om voor de meerderheid van de leerlingen te werken met leerplannen en voor enkele leerlingen met handelingsplannen.

De onafhankelijke methodescholen zijn van mening dat ook in het gewoon onderwijs het concept ontwikkelingsdoelen beter zou zijn dan eindtermen. De leezorgbenadering past niet in een bepaald prestatiegericht maatschappelijk klimaat. Ze vinden dat leerwinst moet gezien worden in termen van de vooruitgang van een leerling ten opzichte van zijn eigen beginsituatie.

De Vlor vindt het onaanvaardbaar dat er een directe link is tussen de inschaling in een bepaalde cel van de leezorgmatrix en het civiel effect van het studietraject dat een jongere doorloopt (**stelling 10**). De Vlor vindt dat een kwalificatie een heel belangrijk instrument is voor maatschappelijke integratie. Niet alle jongeren zullen na een individueel traject een plaats kunnen vinden op de arbeidsmarkt maar -waar het kan- moet dit zoveel mogelijk worden bevorderd. Een volwaardige kwalificatie is hiervoor cruciaal. Het is de opdracht van leraren en schoolteams om ook voor jongeren met specifieke noden uitdagende leertrajecten uit te zetten. Daarom moeten zoveel mogelijk jongeren gekwalificeerd het onderwijs verlaten, ook op grond van individuele trajecten. De Vlor bedoelt hiermee geenszins dat jongeren die niet over de vereiste competenties beschikken, een kwalificatie moeten krijgen. Maar jongeren die, zij het na een specifiek traject met individuele doelen, toch dezelfde competenties behalen, moeten zeker de kwalificatie krijgen. Zeker in de huidige opleidingsvorm 4 zullen leerlingen de mogelijkheid moeten krijgen om een diploma secundair onderwijs te behalen. Ook in opleidingsvorm 3 stelt zich deze problematiek. De Vlor dringt

er daarenboven op aan dat in een leezorgkader in elk geval criteria of kaders worden geformuleerd voor de maatschappelijke erkenning van alternatieve studiebewijzen.

3 De invulling van de leezorgniveaus

De Vlor vindt dat het **leezorgniveau 1** nog sterker zou moeten werken aan preventie. (**stelling 13**).

In tegenstelling tot de minister ziet de Vlor, naast differentiatie en remediëring ook faciliterende en compenserende maatregelen al op leezorgniveau 1. De klassenraad is het bevoegde orgaan om leertrajecten uit te werken en dus te beslissen over compenserende maatregelen. De leerkracht zal vanuit zijn professionaliteit leerlingen die het nodig hebben, remediëren. De zorgcoördinatie van de school is een centraal aanspreekpunt in de school voor problemen. Dergelijke leertrajecten uittekenen behoren tot de kernopdracht van elke gewone school die daarvoor de nodige pedagogische ruimte moet krijgen. Het is vanzelfsprekend dat de klassenraad en het schoolteam over de aanpak van de leezorg grondig communiceren met de ouders.

Het is evident dat middelen op dit leezorgniveau structuurversterkend worden aangewend en dat hiervoor meer middelen moeten worden ingezet dan nu het geval is.

De Vlor is van oordeel dat **leezorgniveau 2** moet toelaten dat leerlingen die dit kunnen, een gemeenschappelijk curriculum volgen dat leidt tot een volwaardig civiel effect (**stelling 14**). Deze finaliteit is niet strijdig met de dispenserende maatregelen voor deze leerlingen. Volgens de Vlor vormt de nood aan dispensatie t.o.v. bepaalde leerdoelen of leergebieden, het eigene van leerlingen die nood hebben aan een leezorgniveau 2. De Vlor stelt vast dat er nood is aan een objectiverend en transparant beleid t.a.v. dispensatie. Andere leerlingen en hun ouders hebben heel wat vragen bij een dergelijke vorm van leezorg. Dit verantwoordt ook waarom er een schriftelijke neerslag moet zijn van dergelijke beslissingen.

De Vlor is van mening dat sommige leerlingen op leezorgniveau 2 daarenboven nood zullen hebben aan individuele ondersteuning om de leerdoelen uit het gemeenschappelijk curriculum te bereiken. Zoniet, zullen leerlingen onterecht doorverwijzen worden naar leezorgniveau 3 van leerlingen omdat ze zwaardere ondersteuningsvragen hebben.

Deze extra hulp heeft zeker ook betrekking op het gebruik van SOL maar kan ook andere vormen aannemen. De Vlor hoopt dat door individuele ondersteuning op leezorgniveau 2 de nood aan individuele leerhulp voor leerlingen buiten de school zal verminderen en ingepast kan worden in de schoolgebonden ondersteuning van de leerling.

Dit betekent dat er criteria worden ontwikkeld om de individuele leezorgvraag van de leerling te omschrijven. Men mag hierbij niet vertrekken van de huidige GON-types maar men moet toegroeien naar een toekomstige realiteit.

De Vlor gaat akkoord met de manier waarop de minister **het leezorgniveau 3** heeft ingevuld met uitzondering van de invulling van het curriculum en de studiesanctionering (**stelling 11**). Leerlingen van leezorgniveau 3 zijn leerlingen die mits de ondersteuning van een individueel curriculum een zinvol leertraject kunnen volgen zowel in het buitengewoon als in het gewoon onderwijs. Zij genereren dezelfde middelen in het gewoon onderwijs als in het buitengewoon onderwijs. Het is in de ogen van de Algemene Raad erg belangrijk dat de keuze voor buitengewoon onderwijs niet wordt ingegeven door louter financiële argumenten, met name omdat een leerling in het gewoon onderwijs geen beroep kan doen op de

middelen die deze leerling zou genereren als hij wel zou kiezen voor buitengewoon onderwijs..

De Vlor vindt dat de grens tussen leerzorgniveau 3 en 4 hierin ligt dat het op **leerzorgniveau 4** gaat om leerlingen met zeer complexe ondersteuningsnoden die met de middelen van het buitengewoon onderwijs niet adequaat kunnen worden opgevangen in het gewoon onderwijs en waarvan het niet efficiënt en effectief zou zijn om deze middelen in te zetten in de gewone school (versnippering van de noodzakelijke middelen) (**stelling 12**). De Vlor vindt dat de nood aan ondersteuning groter is dan op leerzorgniveau 3. Dit betekent dat leerzorgniveau 4 niet exclusief kan worden ingevuld vanuit de middelen voor residentiële en semi-residentiële zorg. Er is ook een vraag naar specifieke onderwijskundige middelen en omkadering. De werkgroep Delta ondersteunt deze vraag. De criteria voor inschaling op leerzorgniveau 4 zullen daarom ook pedagogisch moeten worden ingevuld en niet vanuit de criteria van het Vlaams Fonds.

De Vlor vraagt aandacht voor jongeren die door ziekte of door plaatsing binnen gesloten instellingen niet meer kunnen deelnemen aan het reguliere onderwijs. Het verdient aanbeveling dat de bestaande voorzieningen verder kunnen worden uitgebouwd en ontwikkeld. Het gaat om K-diensten, gemeenschapsinstellingen, ziekenhuisscholen en jongeren die vrijgesteld worden van de leerplicht.

4 De clustering

Een clustering vertrekt van leerlinggebonden kenmerken maar met een bredere invalshoek dan de bestaande typologie (**stelling 16**). Dit speelt in op ontwikkelingen binnen het buitengewoon onderwijs die al aan de gang zijn (cfr. onderzoek naar typologie). Het speelt in op de toename van jongeren met meervoudige problematieken.

Een clustering biedt een mogelijkheid tot verbreding van het aanbod waardoor scholen voor buitengewoon onderwijs zich breder kunnen openstellen dan nu het geval is. Hierdoor kunnen jongeren met specifieke noden dichterbij huis een geschikt onderwijsaanbod krijgen.

Er dient hier duidelijk herhaald dat een clustering geen referentiekader is voor diagnostiek. De clustering is een onderwijsorganisatorisch principe. De clustering geeft enkel een breed kader aan waarbinnen leerzorg kan worden ondergebracht en doet geen uitspraken over specifieke faciliterende factoren voor het leerproces van een bepaalde leerling.

De Vlor wil dat naast een clustering een doelgroepenwerking mogelijk blijft. Binnen een cluster moeten scholen een doelgroepenwerking kunnen uitbouwen. De verbreding van het aanbod is een groeiproces waarin de gewenste ontwikkelingen worden gestimuleerd maar niet opgelegd. Er worden op regionale basis afspraken gemaakt over een dekkend aanbod. Deze bredere benadering sluit ook niet uit dat er binnen de instellingen pedagogische eenheden worden gemaakt op basis van specifieke profielen die niet door de overheid worden vastgelegd. Via goede afspraken moet een regionaal aanbod verzekerd worden. De Vlor vindt wel dat de afspraken over de vrijekeuze in deze moeten worden gerespecteerd. Planificatie speelt immers in niet alle netten op dezelfde manier.

Over de precieze indeling van de clustering is er geen overeenstemming. Binnen de Vlor zijn er twee voorstellen voor clustering.

Een gedeelte van de Vlor pleit ervoor om de clusters zoals de overheid ze voorstelt op te nemen maar om ze positiever te benoemen :

- Bij leerlingen uit cluster 2 is er hoofdzakelijk een probleem met de participatie aan het onderwijs
- Bij leerlingen uit cluster 3 is er een probleem met de participatie aan diverse aspecten van het maatschappelijk leven;
- Bij cluster 4 gaat het om leerlingen wier beperkingen hoofdzakelijk leiden tot ernstige belemmeringen in hun relationele participatie.

Een gedeelte van de Vlor pleit ervoor om het behoeftenprofiel van de leerling centraal te stellen met een omschrijving van de doelgroepen:

- leerlingen met visuele sensorische beperkingen
- leerlingen met auditieve sensorische beperkingen
- leerlingen met fysieke beperkingen
- leerlingen met socio-emotionele gedragsstoornissen
- leerlingen met cognitieve beperkingen
- leerlingen met specifieke leer-, taal- en spraakstoornissen
- leerlingen met pervasieve ontwikkelingsstoornissen – ASS

5 Financiëring van het leezorgkader

Voorafgaand aan de discussie over financieering van het leezorgkader, wil de Vlor al enkele belangrijke principes naar voren schuiven :

De Vlor vindt het erg belangrijk om op leezorgniveau 1 en 2 een goed leezorgbeleid te kunnen uitbouwen (**stelling 17**). Het decreet betreffende gelijke kansen, I introduceerde de uren voor zorgcoördinatie in het gewoon basisonderwijs. Deze omkadering bood basisscholen de mogelijkheid om een specifiek leezorgbeleid uit te bouwen. Het inspectieverslag stelde vast dat zorgcoördinatie leidde tot een verhoging van de handelingsbekwaamheid van alle teamleden in een school. De mate waarin scholen daarin slagen varieert echter nog sterk ⁴. De Vlor is van oordeel dat een bijkomende stimulans voor zorgcoördinatie misschien wenselijk is om het leezorgniveau 1 en 2 ten volle uit te bouwen. Daarom vraagt de Vlor dat de huidige organisatie van de zorgcoördinatie in het basisonderwijs wordt geëvalueerd. Ten tweede wil de Vlor met nadruk pleiten voor de uitbouw van zorgcoördinatie in het secundair onderwijs. In het secundair onderwijs zijn momenteel geen specifieke middelen om zorgcoördinatie uit te bouwen. Dit betekent helemaal niet dat het model van het basisonderwijs onverkort moet gelden voor het secundair onderwijs. Wellicht zal het aangewezen hier eerder te denken in termen van concepten van leerlingenbegeleiding en specifieke vormen van leezorg. Momenteel doen scholen en scholengemeenschappen al inspanningen om leerlingenbegeleiding vorm te geven maar het zou wenselijk zijn daarvoor extra uren ter beschikking te stellen om van leerlingenbegeleiding een geïntegreerd onderdeel van het schoolbeleid te maken. In het

⁴ *Onderwijsspiegel. Verslag over de toestand van het onderwijs, schooljaar 2004-2005*, Brussel, 2006, p. 55.

advies van de raad voor het secundair onderwijs van 21 februari 2006 pleitte de raad andermaal voor een structurele omkadering hiervan ⁵

De Vlor beveelt ook aan om een gesprek te voeren met de federale overheid en met andere sectoren over afstemming van de financieringsinspanningen. Het gaat bijv. om de ondersteuning die revalidatiecentra verstrekken. De Vlor vindt dat de formulering ruimte moet laten waardoor de Vlaamse overheid niet afhankelijk is van de agenda van de federale om bepaalde veranderingen te realiseren.

De discussienota van de minister toont aan dat de interferentie tussen doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs en de kansarmoedetoestanden waarin sommige van deze leerlingen moeten leven erg groot is. De Vlor vindt daarom dat scholen voor buitengewoon onderwijs die veel kansarme leerlingen opvangen, net als scholen voor gewoon onderwijs extra middelen kunnen krijgen voor gelijke kansen. De criteria voor toekenning moeten wel specifiek zijn voor het buitengewoon onderwijs. **(stelling 18)**

⁵ RAAD SECUNDAIR ONDERWIJS, *Advies over het toelatings- en oriënteringsbeleid in het gewoon secundair onderwijs*, 21 februari 2006.